

Основни макроикономически показатели в област Монтана през периода 2009 – 2012 г.

Брутен вътрешен продукт /БВП/ в млн.лв. и Брутен вътрешен продукт на човек от населението в лв. в област Монтана за периода 2009-2011 г.

	2009 г.	2010 г.	2011 г.
БВП	786,4	749,1	817,8
БВП на човек от населението	5 006,0	4 849,0	5 559,0

Източник: ТСБ Монтана

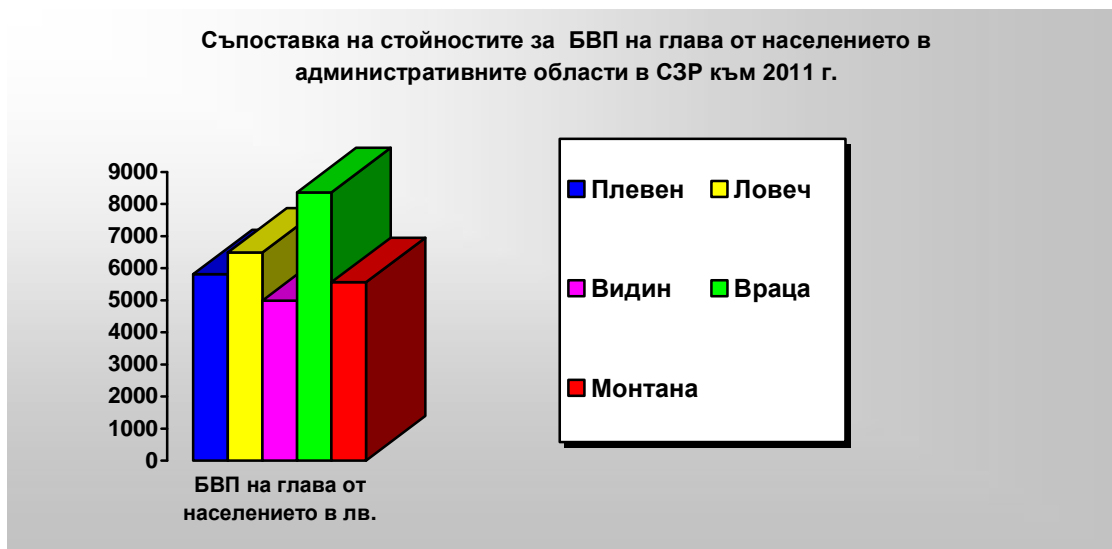
При показателите БВП и БВП на глава от населението в област Монтана през 2010 г. ясно личи ефекта от икономическата криза и чувствителното изоставане в стойностите, които са съответно 749,1 млн.лв и 4849 лв. при 784,4 млн.лв. и 5 006 лв. през 2009 г. Налице е активизиране в стойностите за 2011 г., когато БВП е вече 817,8 млн.лв, а БВП на човек достига стойност от 5 559 лв. И тук обаче, както при стойностите на БВП за целия район не бива да се пренебрегва намалението в общия брой на населението, тъй като вследствие на него се изменя базовата променлива върху която се изчислява БВП на човек, което в значителна степен затруднява реалистичната преценка за икономическия ръст през периода. Последното ясно се вижда от посочените по-долу таблични стойности на Брутния вътрешен продукт на глава от населението за 2011 г. по административни области в СЗР, където с показател 8 361 лв. област Враца, поради по-малкия си брой население, изпреварва област Плевен – 5808 лв., независимо че плевенския показател за съвкупен БВП – 1559,4 млн.лв. е малко по-висок от този на Враца, който е 1554,2 млн.лв. За съжаление се вижда, че стойностите за област Монтана, както при общия БВП – 817,8 млн.лв, така и при този на глава от населението – 5559 лв./червените стълбчета от изобразената по-долу диаграма/, са по-високи единствено от тези на област Видин, което отрежда на Монтана предпоследно място в класацията на областите от СЗР по отношение на Брутния вътрешен продукт.

Брутен вътрешен продукт и Брутен вътрешен продукт на глава от населението за област Монтана и останалите области в СЗР към 2011 г. съответно в млн.лв. и лв.

Административна област	БВП	БВП на глава от населението
Плевен	1559,4	5808,0

Ловеч	911,5	6484,0
Видин	500,7	4990,0
Враца	1554,2	8361,0
Монтана	817,8	5559,0

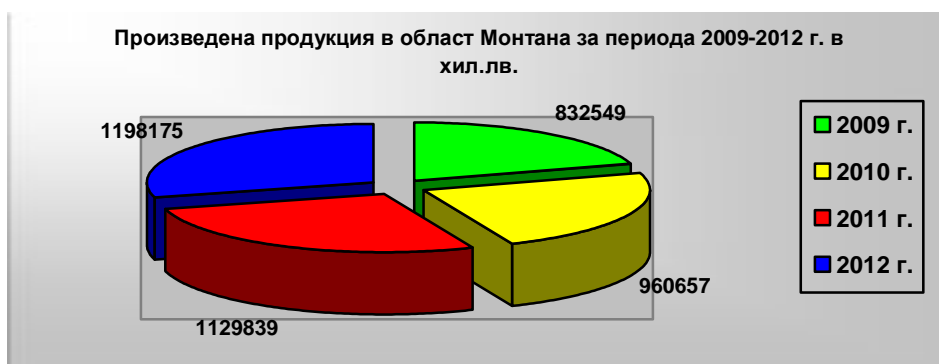
Източник: ТСБ Монтана

Общ размер на произведената продукция в област Монтана за периода 2009-2012 г. по години в хил.лв.

Показател	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Произведена продукция в нефинансовите предприятия в област Монтана	832549	960 657	1 129 839	1 198 175

Източник: ТСБ Монтана

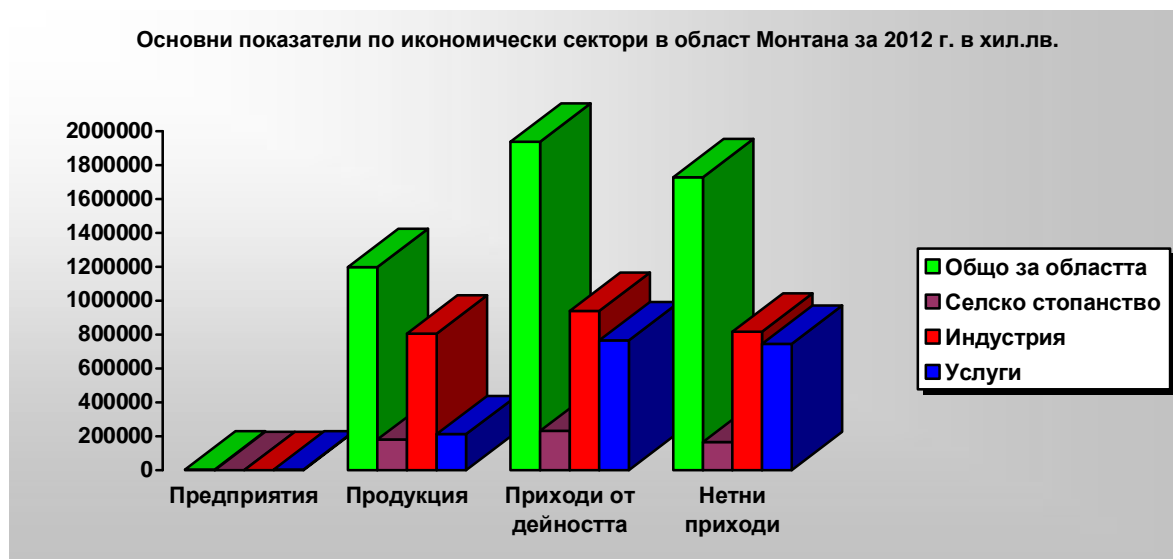

Видимо нарастване в показателите за произведена продукция в нефинансовите предприятия в областта се наблюдава през периода 2009-2012 г. Стойностите за произведена продукция през базовата 2009 г. и през 2010 г. са съответно 832549 хил.лв. и 960657 хил.лв. През следващите 2011 г. и 2012 г. се вижда чувствителна разлика в посока повишаване, като размерите достигат 1129839 хил.лв и 1198175 хил.лв. С оглед на ниската степен на внедряване на иновативни технологии в производствения процес в област Монтана от сравнително по-високите стойности за произведена продукция през последните две наблюдавани години може да се изведе извода за повишено количество вложен производствен ресурс и труд, водещи до завишена себестойност на продукцията, което натоварва крайните цени за потребителя и създава предпоставка за негативни финансови резултати при евентуални слаби постъпления от продажби.

Брой предприятия и основни показатели по икономически сектори в област Монтана за 2012 г. в хил.лв.

Икономически сектори	Предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби
	Брой	Хиляди лева		
Общо за областта	4 551	1 198 175	1 937 285	1 729 017
Селско стопанство	389	180 297	231 287	166 529
Индустрия	709	805 453	939 298	817 265
Услуги	3 453	212 425	766 700	745 223

Източник: ТСБ Монтана

При основните икономически показатели по сектори в област Монтана към 2012 г. е отчетен общ брой на предприятията - 4 551, произведена продукция на стойност 1 198 175 хил.лв., приходи от дейността в размер на 1 937 285 хил.лв. и нетни приходи от продажби, които отбелязват 1 729 017 хил.лв. Очевидно е, че сектор *Индустрия*, независимо от ударите, които търпи в резултат на икономическата криза, продължава да доминира облика на местната икономика по всички показатели с изключение на

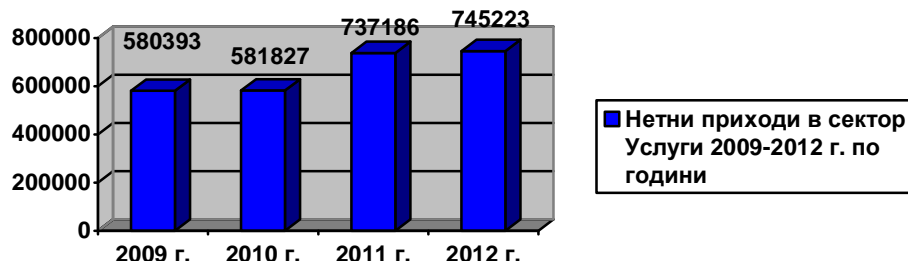
броя предприятия, където с показател от 709 предприятия към 2012 г. изостава спрямо *услугите*, които са съответно с 3 453 предприятия. Нарастващата роля на сектор *Услуги* в икономиката на областта се вижда и от стойностите за приходи от дейността и нетни приходи от продажби /сините стълбчета от диаграмата/, където показателите на услугите се доближават до индустриалните особено що се отнася до нетните приходи.

Тенденция в развитието на сектор “Услуги” за периода 2009 – 2012 г. по показател “Нетни приходи от продажби” в хил.лв.

Показател	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Нетни приходи от продажби в сектор “Услуги” по години.	580393	581 827	737 186	745 223

Източник: ТСБ Монтана

Нетни приходи сектор "Услуги" 2009-2012 г. по години в хил.лв.

Именно *услугите* са сектора, в който може да се отчете най-висок резултат към 2012 г. при съпоставка между приходите от дейността и нетните приходи от една страна и стойността на произведената продукция от друга. Произведената продукция в *услугите* за годината е на стойност 212 425 хил.лв. при стойности от 745 223 хил.лв. и 766 700 хил.лв. съответно за нетни приходи от продажби и приходи от дейността.

На диаграмата може да се проследи динамиката в *услугите* за 2009-2012 г. по отношение на *приходите от продажби*, при което е видно, че през 2012 приходите в *услугите* достигат 745 223 хил.лв. при показател 580 393 хил.лв. за началото на периода през 2009 г.

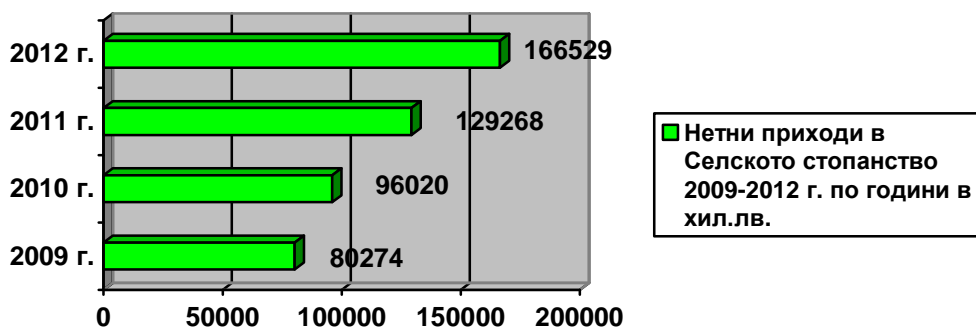
Въпреки икономическата стагнация, довела до свиване на продажбите и загуба на пазарни дялове подобна възходяща тенденция през 2009-2012 г. се вижда и при табличните стойности, показващи динамиката на развитие в нетните приходи от продажби и в останалите два ключови икономически сектора.

Тенденция в развитието на сектор “Селско, горско и рибно стопанство” за периода 2009 - 2012 г. по показател “Нетни приходи от продажби” в хил.лв.

Показател	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Нетни приходи от продажби в сектор “Селско, горско и рибно стопанство” по години.	80274	96 020	129 268	166 529

Източник: ТСБ Монтана

Нетни приходи в Аграрния сектор за периода 2009-2012 г.

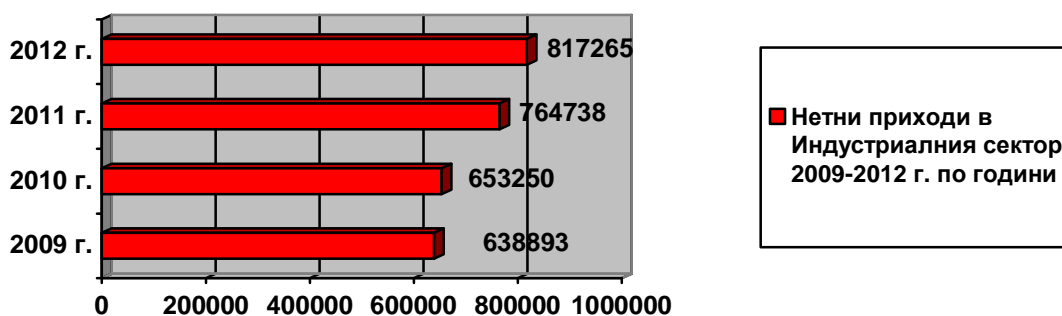
През 2012 г. нетните приходи в сектор *Селско, горско и рибно стопанство* бележат стойност от 166 529 хил.лв., докато към 2009 г. те са били 80 274 хил.лв. Стойностите за 2010 г и 2011 г. са съответно 96020 хил.лв. и 129268 хил.лв. Прави впечатление, че стойността за нетни приходи от продажби в *Аграрния сектор* изостава на фона на показателя за произведена продукция, който е 180 297 хил.лв. Независимо от това обаче секторът регистрира положителен общ финансов резултат както се вижда от показателя за приходи от дейността през 2012 г. – 231 287 хил.лв.

Тенденция в развитието на сектор “Индустрия” за периода 2009 – 2012 г. по показател “Нетни приходи от продажби” в хил.лв.

Показател	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Нетни приходи от продажби в сектор “Индустрия” по години.	638893	653 250	764 738	817 265

Източник: ТСБ Монтана

Нетни приходи в Индуриалния сектор 2009-2012 г. в хил.лв.

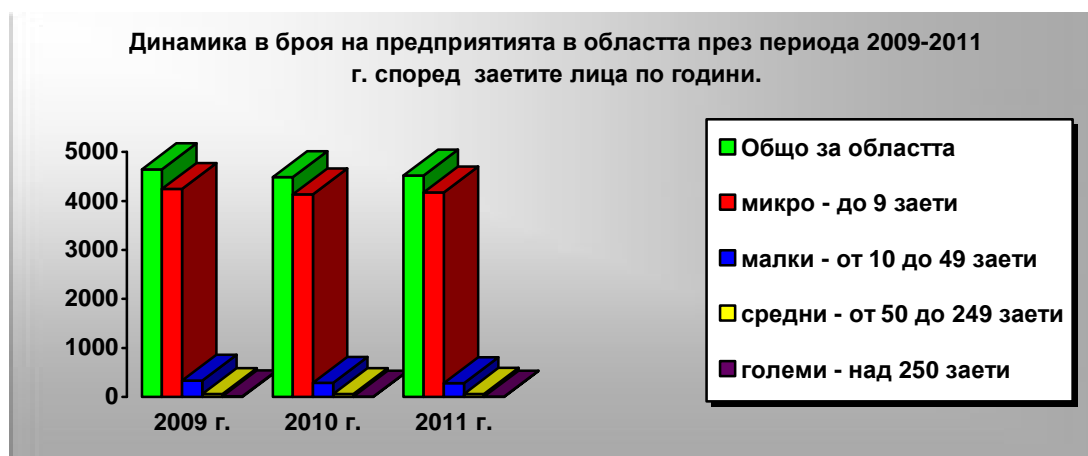

По отношение на стойностите в сектор *Индустрия* нетните приходи през 2012 г. достигат 817 265 хил.лв., като през 2009 г. те са били 638 893 хил.лв. Стойностите на приходите към 2010 г и 2011 г. са съответно 653250 хил.лв. и 764738 хил.лв. Нетните приходи в *Индустрията* през 2012 г. слабо надвишават стойността на произведената продукция – 805 453 хил.лв, докато показателят за общи приходи от дейността е 939 298 хил.лв.

Динамика в структурата на предприятията в нефинансовия сектор в област Монтана според броя на заетите лица през периода 2009-2011 г. по години.

Брой предприятия по групи	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Общо за областта	4645	4 484	4 518
Микро – до 9 заети	4244	4 136	4 170
Малки – от 10 до 49 заети	331	284	278
Средни – от 50 до 249 заети	60	56	62
Големи – над 250 заети	10	8	8

Източник: ТСБ Монтана

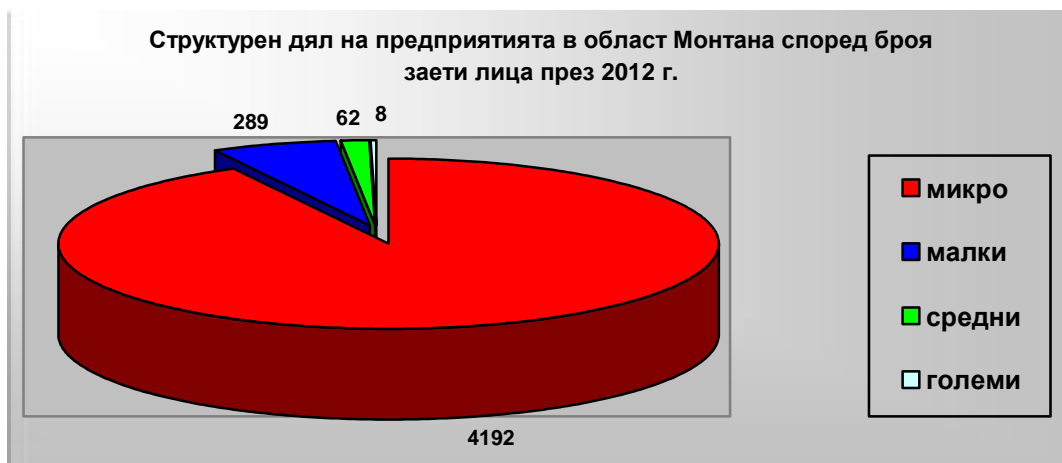
Динамиката в броя на предприятията за периода от 2009-2011 г. проследява структурните изменения, които настъпват при голяма част от фирмите вследствие на въздействието на икономическата среда и в частност на негативните явления от стагнацията, която изживява през последните години националната икономика. Както се вижда от табличните стойности към 2010 г. е налице спад в общия брой на предприятията в областта, като той се променя на 4 484 при стойност от 4 645 през 2009 г. Независимо че през 2011 г. броят на предприятията се повишава на 4 518 той пак изостава спрямо нивото си в началото на периода. По идентичен начин се променя и броя на микропредприятията, който от 4 244 през 2009 г. става 4 136 през 2010 г., за да отбележи известен ръст към 2011 г. и да достигне стойност 4 170. Ефектите от икономическата криза проличават най-ясно в динамиката на броя на малките и средните фирми. При стойност 331 през 2009 г. броят на малките спада чувствително през 2010 г и 2011 г., като се променя съответно на 284 и 278. При средните фирми се вижда намаление до 56 към 2010 г. при стойност 60 за предходната 2009 г., за да се оформи впоследствие на 62 към 2011 г. Причините за тези колебания могат да се търсят в извършените от фирмите съкращения, които са довели до структурни промени и са причинили трансформирането на малки фирми в микро и на средни в малки. Подобен

ефект може да се проследи и при големите, където броят от 10 към 2009 г. се променя на 8 през 2010 г., за да остане същия и през следващата 2011 г.

Структура на предприятията в нефинансовия сектор в област Монтана по брой и структурен дял през 2012 г.

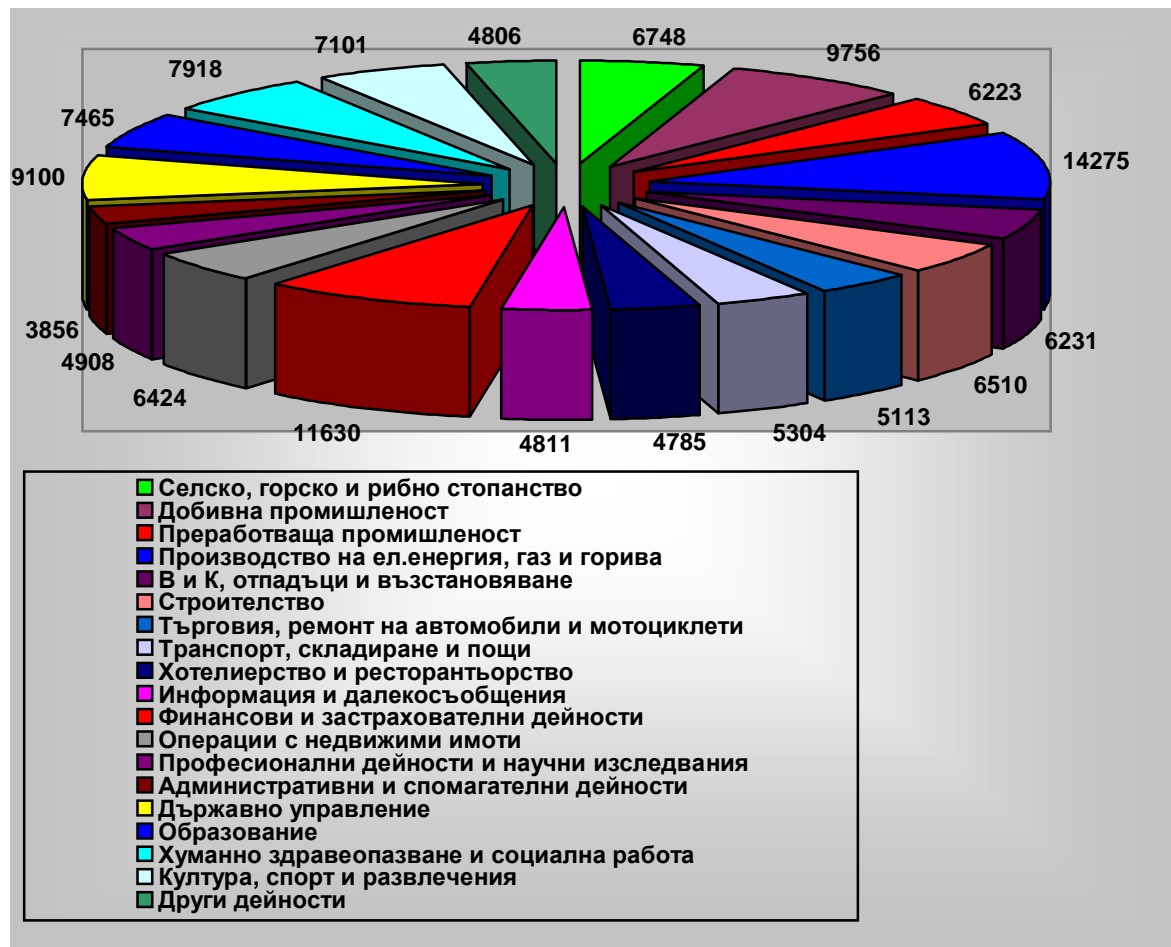
Групи предприятия	Брой	Структурен дял в %
Общо за областта	4 551	100,0
микро – до 9 заети	4 192	92,1
малки – от 10 до 49 заети	289	6,4
средни – от 50 до 249 заети	62	1,4
големи – над 250 заети	8	0,2

Източник: ТСБ Монтана

Съгласно статистическите данни за *структурата на предприятията в областта според броя на заетите лица* през 2012 г. от общо 4551 предприятия преобладават тези в категорията “*микро*”, които са с персонал до 9 заети. За годината те са 4 192 на брой и формират структурен дял от приблизително 92,1% от общия брой. Предприятията в категорията “*малки*” с персонал от 10 до 49 заети са 289 на брой или 6,4 % в общата структура. С 62 броя предприятия категорията “*средни*” - с персонал от 50 до 249 заети, формира структурен дял от 1,4% в икономиката на областта през 2012 г., докато “*големите*”, чиито персонал е над 250 заети са едва 8 на брой и достигат структурен дял от 0,2%. От представената информация ясно личи структуроопределящата роля на микропредприятията в областта. Болшинството от попадащите в тази категория предприятия са семейни фирми и осигуряват препитание на една немалка част от населението, поради което следва да се търсят подходящите форми за стимулиране на тяхното развитие не само по линия на Европейските Структурни фондове, но и чрез целенасочена държавна политика в сектора. Основните трудности, пред които се изправят не само микропредприятията, но и останалите категории фирми са свързани основно със затруднения достъп до финансиране и действащите регулаторни режими, които създават бюрократични спънки за стартиращия бизнес.

Средна работна заплата в област Монтана по икономически дейности през 2012 г. в лв.

Съгласно официалните статистически данни за *средна работна заплата по икономически дейности* в област Монтана към 2012 г. *Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива* превъзхожда останалите със стойност 14275 лв. като средна работна заплата в отрасъла. На второ място се намира отрасъл *Финансови и застрахователни дейности*, чиято средна работна заплата през наблюдаваната година е 11630 лв. Трета позиция заема отрасъл *Добивна промишленост* със средна работна заплата 9756 лв. Непосредствено след него на четвърто място е Държавното управление със средна работна заплата 9100 лв, а на пето Хуманното здравеопазване и социалната дейност, чиято стойност за средна работна заплата към 2012 г. е 7918 лв. *Образователната сфера* изостава леко по отношение на *Здравеопазването* и със стойност от 7465 лв. заема шестата позиция по отношение на средната работна заплата. На седмо място е отрасъл *Култура, спорт и развлечения* със средна работна заплата 7101 лв. Междинна позиция в подреждането заема отрасъл *Селско, горско и рибно стопанство*, чиято средна работна заплата е 6748 лв. Сходни с тези в *Селското стопанство* са стойностите за средна работна заплата в редица отрасли като *Строителство* – 6510 лв., *Операции с недвижими имоти* – 6424 лв., *Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване* – 6231 лв., *Преработваща промишленост* – 6223 лв., *Транспорт, складиране и пощи* – 5304 лв., *Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети* – 5113 лв. В долната половина на подреждането се намират отрасли като *Професионални дейности и научни изследвания* – 4908 лв., *Създаване и разпространение на информация и творчески*

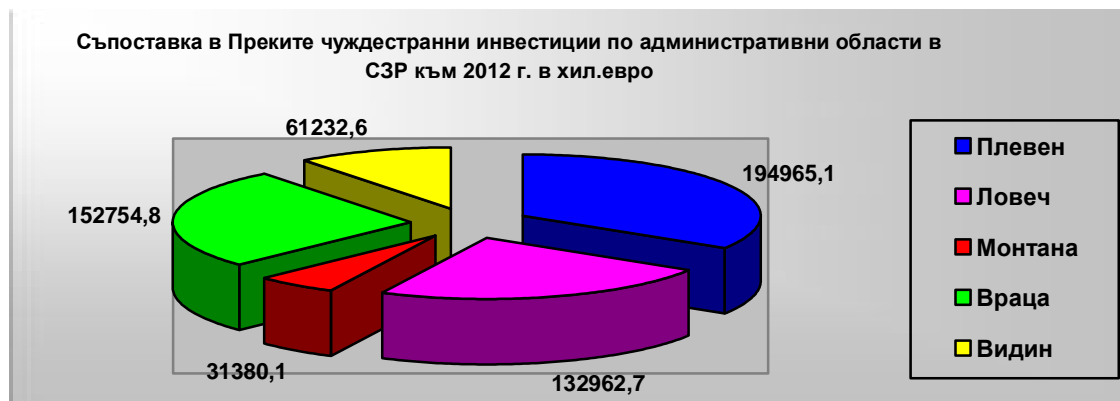

продукти; далекосъобщения – 4 811 лв., *Други дейности* – 4 806 лв. Като крайно негативна с оглед на необходимостта от набиране на квалифицирани кадри в сектора може да се окачестви незавидната предпоследна позиция на отрасъл *Хотелиерство и Ресторантьорство* по отношение на средната работна заплата – 4785 лв. Наред с инфраструктурните подобрения подборът на обучен персонал в този отрасъл е критичен за цялостното стимулиране на туристическия бранш в областта и Северозапада. На последно място се намира отрасъл *Административни и спомагателни дейности* със стойност за средна работна заплата през 2012 г. – 3 856 лв.

Съпоставка в размера на Преките чуждестранни инвестиции в административните области от Северозападния район към 31.12.2012 г. в хил.евро

Териториален обхват	Преки чуждестранни инвестиции към 31.12.2012 г. в хил.евро
Плевен	194965,1
Ловеч	132962,7
Монтана	31380,1
Враца	152754,8
Видин	61232,6

Източник: ТСБ Монтана

Съгласно статистическите данни област Монтана /оцветеният в червено отрязък от диаграмата по-долу/ изостава чувствително и с показател от 31380,1 хил.евро заема последното място в класацията на административните области в СЗР по критерий равнище на Преките чуждестранни инвестиции към 31.12.2012 г. Прави впечатление, че област Видин, която е принципно с много по-лоши икономически показатели от Монтана я изпреварва като размер на привлечените чуждестранни капитали през 2012 г. с показател от 61232,6 хил.евро. Областите Видин и Монтана изостават на фона на заемащата втора позиция в района област Враца, чиито показател през посочената година е 152754,8 хил.евро. Доминиращата по размер на привлечените капитали област в СЗР през 2012 г. е Плевен с показател 194965,1 хил.евро. С показател от 132962,7 хил.евро област Ловеч заема трето място непосредствено след Враца и преди Видин и Монтана.